

Jaromír Slavíček

Důžniky zaniklá osada

Důžniky

zaniklá osada

Jaromír Slavíček

ELTISK Uherský Brod

Autorské právo © Jaromír Slaviček 2019
Fotografie © Jaromír Slaviček 2019
Vydal ELTISK Uherský Brod v roce 2019
ISBN 978-80-88116-85-1

Moravské Kopanice byly literárně zpracovány v nespočtu publikací, takže na základě této skutečnosti je obtížné najít něco originálního, tedy takového, co by mohlo čtenáře obsahově zajmout.

Za pokus to ale stálo!

Jen několik málo kilometrů od Vyškovce na slovenské straně Bílých Karpat byla začátkem minulého století vybudována osada Důžniky, která po nemnoha desítkách let své existence opět zanikla.

V horské krajině po ní zůstalo jen několik málo stop, které jsem se pokusil vyhledat a na jejich vzhledu posoudit, jak asi lidé v uvedeném místě žili.

V úvodní kapitole publikace však bylo nezbytné využít kromě známých historických faktů i vzpomínek od dosud žijících pamětníků.

Stejně jako artefaktů a fotografií ze sbírek bojkovického muzea.

Teprve symbiózou těchto zdrojů a činností je možné pochopit jedinečnost života kopaničářského lidu v bývalé osadě na moravsko-slovenském pomezí.

Jaromír Slavíček

Po stopách zaniklé osady

Ano, jen pár kilometrů od hraniční čáry v minulém století existovala osada, která je již minulostí.

Kdo a kdy přišel na myšlenku v krajině takto odloučené od světa založit osadu? Jaké úmysly ho k takovému kroku vedly?

Vždyť na hony vzdálené byly civilizační vymoženosti, tedy tekoucí voda, elektřina či obchody.

Lidé těchto úmyslů museli mít nevšední odhodlání a sílu vybudovat svůj nový domov v krajině nevyhovujících podmínkách.

Tedy důvod opustit pohodlný život v dolinách a vydat se do nepřístupných a neznámých horských poloh.

Snad jen chtěli získat trochu lacinější půdy pro svoji obživu. Bezespornu hledali útočiště a možnost další své existence.

Šlo o nejvýše položenou osadu v Bílých Karpatech, ba dokonce na celém západním Slovensku.

V neuvěřitelných sedmi stech třiceti metrech nad mořem.

První doložená písemná zpráva o ní je z roku 1924, kdy Adam Matejčík s manželkou Annou, rod. Trtkovicovou, odkoupili od Alice Dohnányovej pozemek, v plošných mírách 204 jiter a 1180 sáhů.

Kupní smlouva byla potvrzena župním úřadem v Turčianskom Sv. Martině. Novým osídlencům bylo povoleno přebudování místa na pasekový les.

Tam, kde to terén dovolil, bylo možné časem založit i pozemky. Stalo se tak ale opravdu až ve dvacátých letech minulého století?

Možná, že už mnohem dříve v popisovaných místech žili lidé. Ústním podáním se posouvá vznik této kopanice dokonce do 19. století.

Dokazuje to skutečnost, že Matejčíkovci z Důžníků byli účastníky boje na Piavě v Itálii v době první světové války.

Ale odkud se uvedení lidé vlastně v tomto kraji vzali?

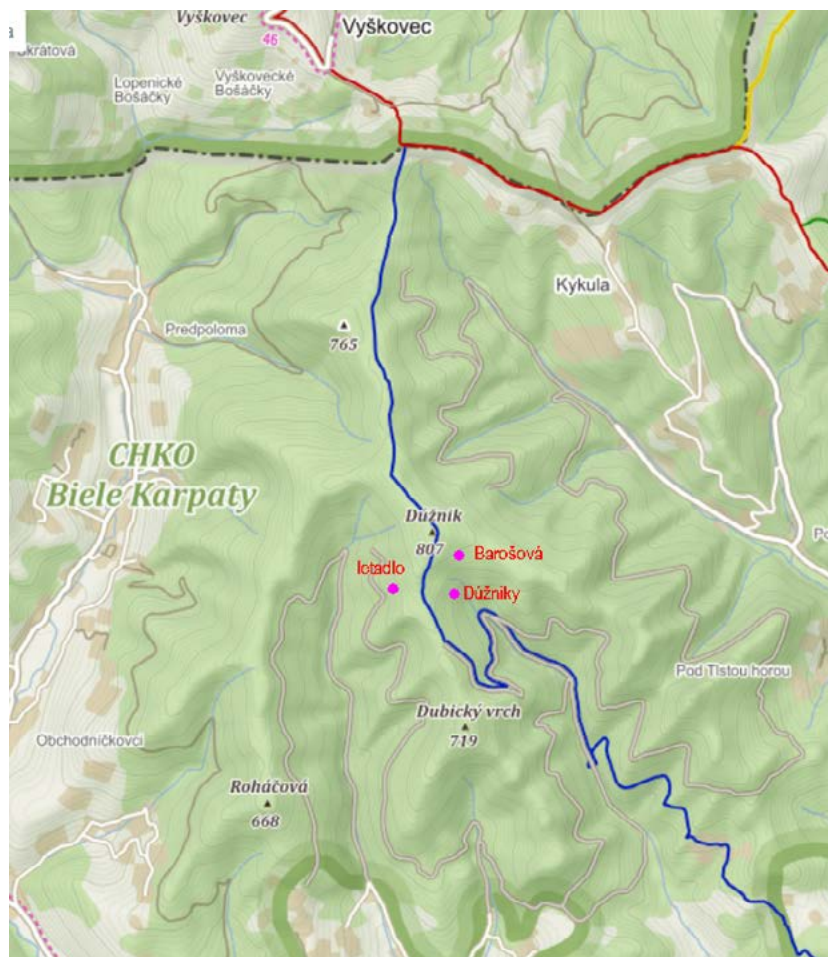
Uvádí se, že prý odešli z Polska z důvodu jistého neobjasněného problému majetkového charakteru.

O vzniku názvu kopanice se bývalí Důžničáři jednotně dohodli, že osada ponese název od slova dlužník.

V místním nářečí slovo dlžný = dlužný.

Osada, skládající se ze dvou jen nepatrně vzdálených částí, se rozprostírala asi 300 m jihovýchodně pod horou Důžník 807 m n. m.

Její lokalitou byla svažitá stráž orientovaná v jihovýchodním směru, která byla obklopena hustými, převážně listnatými lesy.

Pamětník Důžníků

A kdo jiný by mně, jako autorovi této publikace, mohl poskytnout informace o zaniklé osadě jako pamětník.

Stal se jím pan Štefan Matejčík z Nové Bošáce.

Žil v uvedené lokalitě do svých 13 let.

Musel jsem se za ním vydat na Slovensko, do místa jeho současného pobytu. Bylo to jen pár kilometrů za naší hranicí.

Stačilo projet Nivnicí, přejet kopec do Březové a pak už to byl jen kousíček do vyhlédnuté obce.

Projížděl jsem kolem opuštěné a chátrající celnice za Březovou, divím se, že někdo pro ni nevymyslel nějaké nové uplatnění.

Nová Bošáca je protáhlou obcí, takže jsem musel nějakou dobu hledat cíl mé cesty, bydliště pana Štefana Matejíka.

Nakonec jsem na něj narazil.

Šlo o přízemní budovu se zarovnanou střechou.

Kolem stavení se prostírala pěkná, udržovaná zahrada, kterou hlídal nádherný, ale respekt vzbuzující vlčák.

A pak už jsem vstoupil do usedlosti pana Štefana Matejíka.

Člověka, který měl být tím, který mně popovídá, jako pamětník, o životě na slovenských kopanicích.

Ale dříve, než jsem ho mohl vyzpovídat, jsem spatřil něco, co na mě udělalo velkolepý dojem.

Mnou požadované informace o životě na kopanicích jsem zprvu musel nechat stranou. Pan Matejčík je totiž uměleckým dřevorezbařem, této činnosti se věnuje již padesát let.

A ne tak ledasjakým!

Za ta dlouhá léta vytvořil něco, co by nejenom mě, ale každého návštěvníka jeho domu mělo přivádět k úžasu.

Ty nádherné dřevoplastiky, „medově“ zabarvené, jsou u něho něčím, co někdo hned tak nespatří.

To, co jsem uviděl, na mě dělalo dojem téměř „jantarové“ komnaty, samozřejmě v „dreve“ provedení.

Dřevořezby totiž byly rozmístěny na stěnách, ale i ve skříních, byly z nich vytvořeny židličky, stoly, schodiště, prostě nacházely se všude.

Vše viděné by mělo být ozdobou sálů kulturních institucí, a to jak na Slovensku, tak i u nás na Moravě.

Je evidentní, že v Nové Bošáci mají umělce par excellence.

No nádhera, co mám povídat.

Z dřevořezeb, mimochodem, na kterých jsem mohl oči nechat, přímo dýše nejenom rukodělné umění dřevořezbáře, ale také jeho mimořádný pozorovací talent.

Na Důžnikách, dnes již neexistující kopaničářské osadě, pobýval sice jenom do svých 13 let, ale i tak skoro každá dřevořezba připomíná místa spjatá s jeho mládím.

Jednoduchá stavení, lesy, lidé s pracovními nástroji, to všechno se umělci podařilo zachytit svým uměním.

Tedy historii krásného, i když v minulosti na přežívání tak náročného kraje. Teprve když jsem se dosyta nabažil tou krásou, nastal čas si popovídat s pane Matejíkem o jeho mládí a následné životní pouti.

Byla pozoruhodná.

Mně sdělované informace pan Matejík dodatečně písemně upřesnil.

Rád by som ešte niektoré veci upresnil, vravel mi pan Štefan Matejík.

Následuje citace Matejíkova dopisu:

„Důžnik – osada existovala v rozmezí let 1924 – 1976

Barošová – v letech 1936 – 1958

Jedná sa tedy o dve osady pár set metrov od seba.

Důžnik patril do obce Melčice, Barošová do obce Chocholná-Velčice.

Důžnik tvorilo 6 domov – Vráblik, Matejík Štefan, Matejík Adam, Matejík Jozef 1, Matejík Jozef 2 a Matejík Pavel a poníže Důžniku býval Breznický.

Každá rodina mala 5,6,7 ľudí.

O osade Barošová by som sa rád zmienil, nakoľko som tamojší rodák. Žili v nej rodiny Štefan Matejík a manželka Anna, Stacho Ján a manželka Mária, Trtkovič Ján a manželka Anna a starí rodičia Tinka Štefan a manželka Katarína.

Budem sa zmieňovať o rodine Štefana Matejíka, rodinu tvorili otec a matka, synovia Ján a Štefan a dcéry Anna a Mária.

Počas veľkej hospodárskej krízy za prvej republiky bol ťažký život. Matejčík Štefan a manželka chodili na sezónne práce do Rakúska do obce Melk.

Bývali na majeri, kde Matejčík Štefan robil gazdu a manželka varila pre 15 ľudí. Matejčík Štefan zažil prvú svetovú vojnu v Rusku ako vojak, vrátil sa po 5 rokoch.

Oženil sa s Annou Tinkovou, kúpili si kúsok zeme aj so švagrom Stachom, ktorý mal za manželku sestru pani Anny Tinkovej Máriu.

Postavili si domy z hliny a keď pršalo, tak domy spadli, postavili si ďalšie aj so strechou a išli do roboty do Rakús.

Na jeseň staršie deti kúrili ohnák blízko domu a dom zhorel, tak ostali znechutený aj so švagrom Stachom.

A to, čo ostalo, aj s pozemkom predali a pridala sa aj Trtkovič s Predpolomy a v horách, čo sa volal vrch nad Barinú, kúpili 16 hektárov lesa od Baroša z Trenčína a rozdelili sa rovným dielom.

A tak vznikla Barošová.

Klčovali les a postupne si každá rodina postavila dom.

Ich hlavným hovorcom bol Štefan Matejík, ktorí sa počas zajatia v Rusku naučil rusky, maďarsky a nemecky a bol to veľmi zbehlý človek.

Pálili uhlie, pre ktoré si chodili moravský furmani a tak si zarábali peniaze.

Ešte by som chcel upresniť, že na Barošové domy mali komíny, dym nešiel po povale a posteľe boli samozrejmosťou.

Na Barošovej sa chovali kravy, zajace, sliepky a Trtkovič mal aj koňa.

Knižky ako Ferdo Mravec a podobné sme nepoznali, a čítali sme knihy od Verneho, Maya, Staré povesti české a zo spolku svätého Vojtecha.

Ešte čo sa týka zručnosti osadníkov, chlapi si boli sebestačný a dokázali si vyrobiť všetky potrebné veci k hospodárstvu: rúčky do motýk, do sekier, plietli opálky z javorových listov a slamenice zo slamy, metly, ženy sadili konope a tkali plátno na krosnách, Anna Matejíková bola zručná krajčírka, ktorá šila pre ženy a mužov odevy.

V tom čase žili v Barošovej v 3 domoch rodiny.

Matejiková 6 osôb, Stachová a Tinková 9 osôb a 2 osoby, Trtkovičová 4 osoby

Cesta do školy 8 kilometrov.

Tí ľudia na tú dobu mali určitú inteligenciu a rozhľad, neboli zaostali. Príhoda z delostreleckým granátom v strope sa stala u Stachov v Barošovej.

Všetky rodiny v Barošovej tam počas vojny určitý čas boli, ale keď sa blížil front, tak odtiaľ utekali pomedzi postupujúcich rumunských vojakov a 2 týždne boli evakuovaný v Ivanovskej doline u Janegov.

Po vojne sa menila doba, tak obyvatelia Barošovej začali odchádzať, ako prvý odišli Stachovci v roku 1947 do uvoľnených miest po Nemcoch na Moravu do obce Techanov v okrese Rimarov.

Matejikovci odišli do Techanova, ale po dvoch rokoch sa vrátili do Barošovej.

V roku 1956 odišli aj Matejikovci z Barošovej do Novej Bošáče, posledný odišli Trtkovičovci v roku 1958 tiež do Novej Bošáče.

Najstarší obyvateľ Štefan Matejík zomrel v roku 1985 ako 88 ročný v Novej Bošáci.

Toto, čo je napísané, sa teda týka osady Barošová.“

I jini pamětníci, jako např. paní Křivková ze Starého Hrozenkova, neteř známého vypravěče z Vápenic, potvrzovali slova pana Štefana Matejíka z Důžníků, respektive v současnosti z Nové Bošáče.

Na Kopanicích v minulosti bylo dřiny až až. Potu, ale i tvrdých mozolů z každodenní náročné fyzické práce.

Stavení bylo třeba opečovávat, stejně jako se starat o pozemky obdělávané jednoduchými nástroji, nejednou však i pomocí rukou.

Stejně jako dbát včasného zasetí a sledování růstu pěstovaných rostlin. V době žní pak bylo potřeba každé ruky.

Ale i v domácnosti bylo co dělat, co udržovat.

Lokalitu Důžníky tvořilo pouze šest stavení obývaných Pavolem Matejíkem, Jozefem Matejíkem, Štefanem Vráblikem, Jozefem Matejíkem II, Štefanem Matejíkem, Ludovítem Struhárem a Jozefem Breznickým s rodinami. Šlo celkem o 30 osadníků.

V několik set metrů vzdálené Barošové v k. ú. obce Chocholná-Velčice stály tři domy obývané rodinami Stachových, Matejíkových a Trtkovicových, celkem 13 osob.

Jejich prvním úkolem bylo vymýtit les.

Nebylo to ale nic snadného, vždyť zpočátku noví osadníci měli k práci jen ruční pily a sekery, pár lopat, nic více.

Ale i tak padal jeden strom za druhým. Dřevo poražených stromů si uskladňovali pro další použití.

Byla to dřina, která se dá jen těžko popsat. Práce dřevorubců byla z hlediska fyzické síly velmi náročná.

Ke stejnému účelu se užívalo též žďáření, tedy vypalování lesního porostu a křovin. Pak přišlo na řadu klučení, tedy odstraňování pařezů.

To byla mnohdy větší lopota než mýcení lesa.

Opět přicházely ke slovu sekery a lopaty.

A znovu úmorná dřina. Vždyť vytáhnout ze země třeba jen jeden jediný pařez dá i v dnešní době každému zabrat.

Vymýcený a vyklučený kus lesa se překopal motykou, klučovnicou. Takto získaná půda se nazývala podle místního nářečí kopaninou.

Do těchto končin tedy přicházeli lidé, aby tu v potu tváře a z materiálu, který poskytovalo okolí, začali budovat své nové domovy.

Z materiálu, který byl na místě k dispozici, tedy z kamene, jílovité hlíny, dřeva, slámy a podobně.

Zprvu se bydlelo pouze v jednoduchých „chýších“. Jejich základem byly spletené větve, hlínou vyplněné, a došky.

V publikaci uvedené fotografie z bojkovického muzea zcela nevystihují prostotu budovaných příbytků.

Ale v těchto provizoriích se nastalo nedalo bydlet.

Chýše příliš nedržely teplo.

Zejména dětem by takové drsné životní podmínky nevyhovovaly. Proto se přešlo k budování bytelnějších stavení.

Zprvu se ale musel ve stráni upravit terén, tedy vytvořit rovinky pro stavbu plánovaných obydlí.

Za tím účelem bylo třeba přemístit množství hlíny i kamení.

80 rokov

1934-2014

osada Barošová

V roku 1934, sa sem pristahovali 3 rodiny z Novej Bošáče.

1. Štefan Matejík, manželka Anna, rod. Tinková
2. Ján Stacho, manželka Mária, rod. Tinková
3. Ján Trtkovič, manželka Anna, rod. Michalíková

Odchodom posledných obyvateľov v roku 1958 osada Barošová zaniká.

Manželka Trtkovičová
a syn Ján

J. Trtkovič, Š. Matejík, J. Stacho
zakladatelia osady

Manželka Tinková
najstarší občania

Všechno se dělalo ručně pomocí motyk, lopat, krompáčů, i když i nůše a jednoduchá kolečka „dostávaly zabrat“.

Co to jenom podle našich představ muselo dát práce, když úprava terénu se dělá těmito jednoduchými pracovními nástroji!

Motyka i lopata co chvíli narážely na kámen, takže to byla nevýslovná robota. Jen pro opravdové chlapy, jiní by to nesvedli.

Ti si nejdnou po utření potu z čela asi pokládali otázku:

„Je nám toho vůbec zapotřebí? Neměli jsme přece jenom zůstat v dolinách?“

Přesto v těchto nehostinných místech vytrvali, i když jistě tušili, že je v nich do budoucna čeká náročné přežívání v té doslova divočině.

Ale museli si s takovými obtížnými podmínkami poradit.

Ostatně nic jiného jim nezbývalo.

A tak se postupně rodila jednoduchá stavení v bezprostřední blízkosti lesa, na svazích, prostě všude tam, kde bylo jen trochu pro tyto účely vhodné místo.

Kámen byl pokládán na kámen, malta nebyla, pojivem mezi kameny se stávala jen hlína s trochou přimísených plev.

U některých stavení přicházely vhod vepřovice, též zvané kotovice.

Šlo o nepálené cihly.

K jejich výrobě byla potřebná hlína, plevy a sláma, které se musely promísit s dostatečným množstvím vody.

Tyto suroviny bylo třeba mísit v určitém poměru, ale tohoto pracovního postupu si byli noví osadníci dobře vědomi.

K hlíně podle okolností přidávali něco písku, plev, v případě nutnosti i patričný podíl chlévské mrvy.

Někdy vznikající hmotě prospělo více písku, jindy zase jílu, takže chvíli trvalo, že tato měla žádanou hustotu.

Poté došly uplatnění dřevěné formy v podobě ráků s rámečky, které se uvedenou hmotou vyplňovaly.

Nechávala se v nich chvíli zavadnout, poté se rák nadzvedl a surové cihly se z rámečků vyjmuly.

Následovalo jejich sušení.

Celý proces sušení trval dlouhé měsíce, tedy až do doby, kdy byly kotovice zcela zbaveny vlhkosti.

S jejich pomocí se stavěla obytná část.

Jindy, jak uvádí známý etnograf Lubomír Niederle, se vytvářelo zdivo tzv. nabíjením a to tak, že se dvě prkna na délku postavila proti sobě v šíři budoucí zdi, a mezi ně se vměstňovala hlína.

Tu bylo třeba stále pěchovat, a sice až do výše prken.

Ta se pak posouvala výš, hlína se mezi prkny znovu navyšovala a pěchovala tak dlouho, až se „vybila“ celá zeď.

Proto se takové zdivo nazývalo nabíjeným zdivem – nabíjenicí. Mocnost jeho stěn činila kolem jednoho metru.

Postupovalo se tímto způsobem jen do určité výšky, tedy k místům, kde měla být zasazena okna.

Ta byla poměrně malá, čtvercového tvaru, dřevěná. Stavení mívalo výšku zpravidla jen do třech metrů.

Jeho strop byl na naše poměry nizoučký, přesahoval výšku člověka zpravidla jen o 30 nebo 40 cm.

Vezmeme-li v úvahu tehdejší průměrnou velikost lidské postavy metr šedesát, tak ve výšce necelých dvou metrů se nacházel strop.

Ten byl budován z trámů, které se podbíjely deskami. Příčky stavení se zdily z již uvedených vepřovic - kotovic.

Hospodářská stavení a chlévy však bývaly jen jednoduše sroubeny z klád, hlavně pak z listnatých stromů.

Jenže dřevo z listnatých stromů, byť je odolnější než z jehličnanů, mělo pokroucené kmeny a větve, takže se hůře opracovávalo.

Tato skutečnost pak měla vliv na vzhled tehdejších stodol a chlévů. Spáry mezi kmeny bývaly zacelovány hlínou nebo mechem.

Naštěstí těchto přírodnin bylo v okolí požehnaně.

Není třeba příliš zdůrazňovat, že každá taková stavba vyžadovala od osadníků značné pracovní vypětí.

Proto se přizývali sousedé, aby i oni přiložili ruce k dílu. Obvyčně se tak pracovalo ve čtyřech, v šesti a více lidech.

Vlastní stavení, to nejjednodušší, bylo zpravidla členěno na jizbu, síň - pitvor a špíz.

Jizba bývala zevně omítnuta hlínou, nabílenou vápnem, ale i modrá našla na omítce uplatnění.

Podlahu jizby zpravidla tvořila jen udusaná hlína, místnost byla vybavena pouze základním nábytkem, tím nejpotřebnějším.

V místnosti se nacházely zpravidla dvě postele. Spalo se na prknech se slámou, spící se zakrývali peřinami.

Nepostradatelná v izbě byla široká chlebová pec s dymníkem a otevřeným ohništěm, dále pak jednoduchý stůl s lavicemi.

Na zdech byla položena střecha, později krytá střešními taškami, mezi kterými byly vytvořeny otvory pro kouř, jenž z pece unikal, v Barošové měli už na střeších i komíny.

V peci se pekl chléb a na podzim se v ní sušily hrušky. Po těchto úkonech osadníci shrnovali z ohniště zbylé uhlí a jizbu jím „vykurovali“.

Chlebová pec tedy bývala nezbytnou součástí kopaničářského, tedy i důzníkářského stavení. Pečení chleba bývalo tradičním výrobním procesem, přičemž se chléb pekl zpravidla jen jednou za týden.

Samotné pečení bylo poměrně náročné na postup. Předem bylo třeba připravit nátěst, čili kvásek.

Ten se vytvořil z těsta předešlého pečení.

K němu se přidala spolu s teplou vodou asi třetina mouky určené na chléb. V díži se pomocí kopistu vše důkladně promíchalo, až vzniklo řídké těsto, které se nechávalo přes noc v teple kynout.

Druhý den se k nátěstu, kvásku, přidal zbytek mouky a zalil potřebným množstvím vody, přidala se sůl, kmín a těsto se mísilo. Byla to fyzicky náročná práce, takže mnohdy ženám museli vypomáhat i muži.

Před vlastním pečením se pec musela vyčistit ometlem a vytopit na požadovanou teplotu, což někdy trvalo i několik hodin

Z připravovaného těsta se uhnětl bochník a ten se dřevěnou lopatou zasouval do pece. V ní se pekl někdy až dvě hodiny.

V celém popisovaném pracovním postupu bylo zastoupeno i žehnání mouky, těsta, a samozřejmě i pecnu chleba.

Zastaralý chléb se nikdy nevyhazoval.

Dal se do ošatky, rozmočil v polévce, anebo se z něho dělaly topinky.

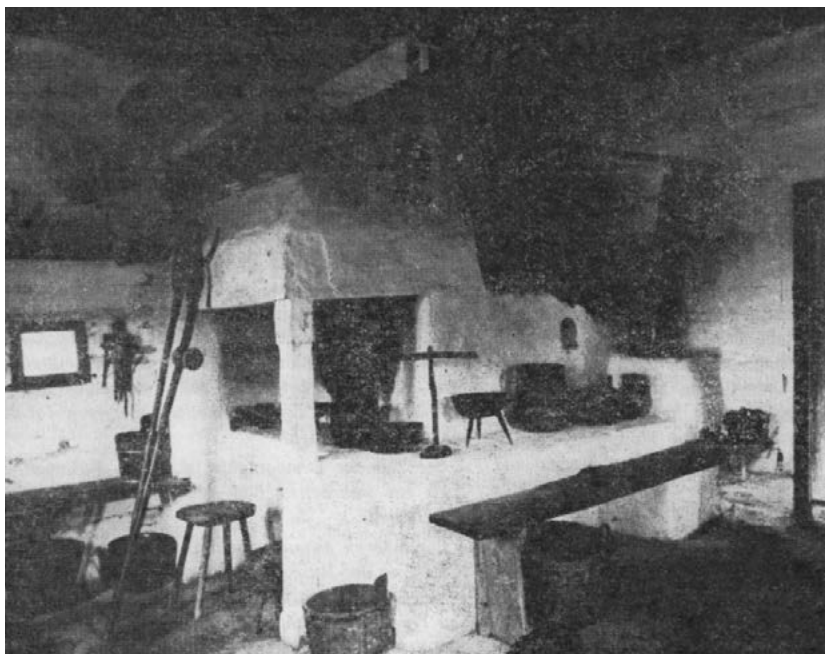

foto z Národopisu lidu československého

Před pecí se nacházelo ohniště, ze kterého do pece vedl otvor. Na ohništi se vařivalo v hrncích, k ohni přistavených.

Kouř z ohně se odváděl, jak literárně zpracoval prof. Lubomír Niederle, dřevěnou a blátem pomazanou, k vrchu se zužující se troubou stropem na „náizbí“ (půdu).

Tam se rozptyloval po celém náizbí i po „povale“ pitvoru a odtamtud vycházel děrami nebo komínem ve střeše.

Onu dřevěnou troubu pro odvádění dýmu nazývali „komínem“ a její spodní otvor nad ohništěm „čeluscem“.

Vedle komína býval ve zdi výklenek, jenž sloužil dětem na pec lezoucím za stupínek; ten se nazýval „piecka“.

Dole rovně se zemí pod ohništěm bylo ponecháno nezastavěné místo pro popel, které nazývali „kucerou“.

I ostatní vybavení důžníkářské jizby bylo velmi prosté, níže uvedený snímek je idealizací skutečného stavu.

Stůl byl u Důžníkářů jistě mnohem jednodušší, lavice taktéž, stejně jako jednoduchá postel, na stěně však nesměl chybět kříž.

A kdepak na zemi linoleum, jak vidíme na fotografii z muzea. Podlaha byla hliněná, a podle pamětníka, dokonce ještě nějakou dobu po válce.

Vnitřní omítky na staveních v osadě neexistovaly, teplo se ale vzhledem k existenci ohniště a pece v jizbě drželo, takže v tomto ohledu osadníkům nebezpečí nehrozilo. Navíc osadníci včetně dětí byli oproti lidem v civilizovanějších lokalitách fyzicky odolnější.

Postel byla tvořena jen z několika prken, pokrytých trochou slámy a halenou.

U pece visela plachta pro malé dítě, „kolíska“.

U dveří byla „polica na tanírky“, na stěně nad stolem visel „fogaš“, liš-
tva na lepší nádobí; jinde měli ještě ližičník, posadu na slepice; truhlice
na obilí, „škrych“, bývala v pitvoře u mlýnce.

Na polici byly uloženy kbelíky, většinou smaltované nebo plechové,
a v těch bývala uložena voda. Jednak na umývání nádobí, ale i na pití.
Údajně ta nejpěknější nádoba sloužila výlučně pro vodu na pití.

Je všeobecně známo, a Důžniky nebyly výjimkou, že v místnosti žily
rodiny s početnými dětmi, takže v ní bývalo hodně natěsno.

Už také proto, že rodina byla mnohdy vícegenerační.

Nejednou se proto muselo spávat i na zemi, jindy improvizovat, takže
na posteli někdy spávaly dvě nebo i tři osoby.

Děti pak obvykle pohromadě.

Vlastní postel nemíval v takové domácnosti nikdo.

Kojenci spávali s matkou, nebo v zavěšené plachtě - trávnicí, nebo
v kolíbce. Starší děti dle věku a vzrůstu po dvou až třech v postelích.

Někdy spávalo některé menší dítě i s matkou či otcem.

V dnešní době něco těžko pro nás představitelného.

Taková byla izba.

foto z Národopisu lidu československého

Pitvor naproti tomu nemíval strop ani okna. Nemohla v něm chybět jedna nebo dvě truhly na obilí a jiné plodiny.

Jiná pak, ozdobnější byla v izbě na šaty.

V pitvoru pak byl nezbytný mlýnec na mletí obilí a nečetné, ale velmi pro běžný život potřebné nářadí.

Mlýnec byl tvořen z pevného dřeva, v němž byly zabudovány mlecí kameny, hořejší z nich napojen na vřeteno, roztáčel se šlapáním nohou jedné nebo dvou osob.

V pitvoru bylo uloženo i různé pracovní nářadí, příkladem třeba vidle, chomout atd.

V chudobných chalupách, kde nebyl chlév, pak v pitvoru někdy polehávaly i krávy, nebo tam bylo „ustláno“ drůbeží.

Spíž pak sloužila k uložení zásob nezbytných potravin, zeleniny a ovoce.

Později poblíž chalup nesměl chybět chlév pro dobytek, stodola, a většinou i šústník na suché listí, kterým se podestýlalo dobytku.

Rovněž nevelká sušárna na ovoce.

A to všechno sloužilo lidem v žáru léta, náročnější však bylo přežívání v drsných zimách, které byly o poznání mrazivější jako ty dnešní.

A toho sněhu, kterého bylo nejednou naváto do poloviny vrat. To pak nebylo nikomu příliš do smíchu.

Snad jenom dětem, které alespoň na chvilku mohly vyklouznout ze školních škamen. Do těch se však musely čas od času vracet.

Půda svými sklizněmi sice dávala obživu, ale nebyl jeden rok jak druhý.

Často neúroda postihovala celý kraj. Každé zrno se pak obrazně muselo schraňovat, plýtvání bylo smrtelným hříchem.

Chudoba byla viditelná všude tam, kam se jenom člověk podíval. Málo jídla, skromné oblečení.

Na druhé straně obdivuhodná pracovitost osadníků, jejich schopnost odolávat krajně nepříznivým životním podmínkám.

To ale všechno „sebrál“ čas, jak se zpívá v jedné písničce.

V současnosti na Moravských Kopanicích už toho ke zhlédnutí ze života minulých generací není mnoho.

Stavení byla zmodernizována a nejednou přebudována k rekreačním účelům, často nevkusným způsobem.

Na jedné straně nová doba ulehčila život zde v současnosti přebývajícím lidem, na straně druhé se postupujícím časem vytrácí duch míst, ve kterých kdysi žili ve skromných podmínkách, statečně odolávající drsné, byť krásné přírodě.

Stavení, v kterých původně osadníci žili, byla tedy velmi prostá, stavěná svépomocí bez přispění skutečných řemeslníků.

Každá usedlost stávala uprostřed pozemků, které k ní přináležely, takže jednotlivé usedlosti byly od sebe dost vzdálené.

Po dostavění příbytků muselo dojít na založení zemědělské půdy. Avšak nepříliš úrodné, kamenité, obtížně obdělávatelné.

Kolik asi jenom práce dalo několik prvních vyrytých řádků, kolik jen mozolů tím vznikalo na rukou?

Teprve druhým rokem se takový pozemek osíval a následně obdělával jednoduchým přípravkem, taženým zvířetem, případně i člověkem.

Pěstovanými obilninami bylo hlavně žito a oves.

Horale svěřovali půdě kamenitých políček též semena zelí, luštěnin, tuřínu a samozřejmě brambor.

Chovali jednu dvě kravky, ale ovce a kozy podle pamětníka neměli, alespoň ne v lokalitě Barošová.

Drůbež tam ale chována byla.

Osadníky provázelo celodenní úmorné pracovní pachtění, skromné bydlení a jednoduchá strava.

V osadě probíhal každodenní boj o přežití, ale osadníci byli vděční za skutečnost, že mají kde bydlet a že jim patří kousek pro život tak nezbytné půdy.

Museli se však smířit s obtížnými životními podmínkami a absencí životných potřeb běžných ve městech i vesnicích.

Na stěžování však nebyl čas.

Krom obdělávání půdy čekala osadníky práce v lese, přičemž práce s pásovou pilou byla fyzicky velmi náročná a nebezpečná.

Pády stromů byly neustálým ohrožením zdraví a životů dřevorubců. Vytěžené dřevo pak osadníci používali jednak pro svou potřebu, jednak je prodávali formanům, kteří je sváželi do doliny.

Kromě uvedených pracovních povinností osadníky živil podomní prodej semen, které sbírali a prodávali bylinkářům v Uherském Brodě, anebo na slovenské straně hranic.

Další možností zisku alespoň minimální finanční hotovosti byla rukodělná výroba. Jednalo se o domáckou výrobu.

Surovinový potenciál v podobě dřeva z místních smíšených lesů osadníci využívali k mnoha druhům domácké produkce.

Značně rozšířenou jednoduchou formou přivýdělku bylo i vázání otýpek nejčastěji bukového dřeva.

Velmi četná byla také výroba metel z březového proutí, které se prodávaly v nedalekých větších obcích.

Rovněž produkce dřevěných výrobků byla velmi pestrá, jednalo se obvykle o domácí náradí a náčiní.

Byly to např. lopaty, vidle, žebříky, hrábě, atp.

Vyráběly se i tzv. čagany z rovných doubků a javorů. Takové mladé stromky však byly velmi těžko k sehnání.

Ženy tkaly sukno jednak pro svou vlastní potřebu, ale i za naturálie či peníze pro ostatní obyvatele osady.

Muži se zase mimo jiné zabývali výrobou dřevěného uhlí. Samotný proces jeho výroby byl novým osídlencům znám.

Přesto konstrukce milíře vyžadovala zkušenosti a rutinu s nimi spojenou. Pálení předcházely přípravné práce - štípání dřeva potřebné délky a vytváření kuželovitého drnového a hliněného krytu.

Samotná stavba milíře a nanášení drnového a hliněného pláště tak byla více jak náročnou činností.

Milíř byl zapalován vhažováním žhavých uhlíků svislou šachtíčkou na jeho vrcholu.

Přisun vzduchu pro rovnoměrné zuhlení byl po dobu pálení zajištěn pomocí průduchů v plášti stavby.

Po několika dnech milíř sesedl a již neprodukoval žádný kouř, nýbrž pouze dával o sobě vědět typickým pachem.

Podle pamětníka osadníci u milíře dokonce i spali, neboť bylo třeba hlídat jeho teplotu a vystihnout okamžik jeho otevření.

Po něm se přistoupilo k rozebrání hliněného pláště a rozhrnutí vzniklého dřevěného uhlí na okolní plochu.

Uhlí ale muselo být ještě na žhnoucích místech pravidelně kropeno vodou, aby se zabránilo jeho vznícení.

Život ve vzniklé osadě tedy rozhodně nebyl lehký.

Už jenom hygienické zvyky osadníků byly nesrovnatelné s dnešními. Koupelna nebyla, osadníci se myli jen jednou nebo dvakrát do týdne.

A to ve vaně, připomínající necky, do které se musela nanosit voda, zpravidla dva kýble z blízkého pramene.

V ohřáté vodě se koupala celá rodina, zpravidla po jednom členu rodiny, ale někdy třeba i dvě děti naráz.

Na čištění zubů se používala větvička s roztrepenými konci, jak se ještě dnes praktikuje v zaostalých končinách světa.

A jaký býval u Důžníkůřů pracovní den?

Samozřejmě měl zažitou pracovní náplň, do které byly běžně zapojováni i děti. Pásly dobytek, ale vypomáhaly i s pracemi v domácnosti.

Volného času tedy nebylo mnoho, ale pokud se přece nějaký našel, příroda dávala dětem možnosti bohatého vyžití.

Vždyť blízký les toho nabízel tolik.

V potoce pod osadou děti lovily ryby nebo raky, ty zpravidla holýma rukama, přičemž stály po kolena ve vodě.

Úlovky se pak upekly a byly tak zpestřením jinak jednotvárné a na živiny poměrně chudé stravy.

Pastviny, stodola nebo okolní lesy se tak stávaly místy, kde se odehrávala většina dětských radovánek.

Za vhodných klimatických podmínek dospělí i děti trávili převážný čas ve venkovním prostředí.

Do chalup docházeli jenom na jídlo a ohřát se, případně si popovídat. Ale byli zvyklí i na nevlídné počasí.

Pamětník, pan Štefan Matejík, uvádí, že si nepamatuje na to, že by jako děti bývaly nějak často nemocné.

Alespoň u nich v rodině až na úrazy a nehody dlouhodobě nestonával nikdo. Podle něho to bylo dáno otužilostí vůči povětrnostním podmínkám a také díky domácí stravě obsahující hodně ovoce a bylin.

Přesto byly děti nabádány v zimě k svědomitému oblékání a základním hygienickým návykům.

Musely vypomáhat jednak v domácnosti, ale i starat se o drůbež a dobytek a pomáhat na poli, přestože musely chodit do školy.

Do rodinného rozpočtu přispívaly sběrem lesních plodů, o něco později se je pokusily prodat na trzích v Uherském Brodě, případně vzdálenějším Trenčíně.

Je takřka neuvěřitelné, že pro tyto účely musely vstávat ještě za tmy, aby na prodejní místa dorazily včas.

Chodily pěšky, mnohdy v létě i bosy tam a zpátky až dvě desítky kilometrů do prodejních míst.

I tímto způsobem si tedy rodina přivydělávala na koupě základní obuvi a ošacení. Při sběru plodin však musely bedlivě sledovat, co se děje v jejich okolí.

Nejednou se totiž stávalo, že byly při této činnosti přistiženy hajným. Ten jim většinou to, co nasbíraly, zabavil, někdy i znehodnotil.

Začaly tedy sbírat drobnější lesní plody jako jahody a maliny pouze do hrnečků, které vysypávaly do dobře schovaných konviček.

Pak teprve následoval jejich prodej.

Jak už výše uvedeno, děti pomáhaly při úklidu, s prádlem, mácháním prádla, vařením, chystáním dřeva a jeho uložením.

Samozřejmostí byla i jejich práce na poli. Stejně jako péče o zvířata. Děti je měly za úkol krmit i poklízet.

Nejtypičtější dětskou prací bylo ovšem paseni dobytka, přičemž to patřilo k povinnostem už i menších dětí.

Dobytěk ovšem byl naučen chodit na pastvu i sám a děti ho pouze měly za úkol doprovázet a hlídat.

Rovněž sbíraly ovoce a hrabaly seno, stavěly z něho kopky, po žních pak sbíraly poztrácené obilní klasy.

Nic nesmělo přijít nazmar.

Občas bylo také jejich povinností jít na nákup do přilehlých obcí a ty bývaly věru hodně vzdálené.

Z hlediska bezpečnosti chodily společně.

Ale i tak jim vybýval čas na zábavu.

Podle pana Štefana Matejika, otcové dětí v zimě pro ně vyráběli i sáňky, ba dokonce provizorní lyže za pomoci dřevěných desek a různých řemínků.

S těmito jednoduchými pomůckami se pak děti uchylovaly k radostem, jako bylo sáňkovaní, koulovaní nebo stavění sněhuláků.

Z her odehrávajících se v letním období byly dětmi obzvláště vyhledávané ty, které byly s pasením spjaté.

Na pastvě si děti navíc krávy často podojily a mléko popíjely spolu s brambory upečenými v horkých uhlících.

Starší a vzdělanější z jejich řad si četly knihy půjčené od kamarádek, třeba o Malém Bobši či Broučích.

Všeobecné vzdělávání však naráželo na Kopanicích včetně Důžnik na nemalá úskalí. Do školy se totiž chodilo dlouhé kilometry, často za velmi nepříznivých podmínek, takže opožděný příchod dětí do ní nebyl výjimkou.

Ono také docházet do obecné školy u Janegov v Ivanovské dolině, vzdálené až 6 km od osady, muselo být více jak náročné.

V domácnostech navíc chyběly hodiny, ke škole nevedly zpevněné cesty, takže chůze do školy byla často doslova utrpením.

K tomu všemu děti neměly k návštěvě školy ani dostatečný oděv a obutí, o čemž se dozvídáme ze zápisů ve školní kronice.

V extrémních klimatických situacích děti do školy vůbec nechodily.

Neuvěřitelným příkladem, jaké poměry vládly, je podle pamětníků na Kopanicích vzpomínka, že když šla jedna dívka jako malá bosa do školy, a byla námraza, musela si cestou močit na nohy, aby ji nezmrzly.

Šlo by jí jinak doslova o život.

Žádnou výjimkou nebyly na kopaničářských školách tělesné tresty, přestože je vyhláška zakazovala.

Učitelé je používali za účelem získání respektu, přičemž rodiče dětí s jejich konáním často souhlasili.

Byla to ale jiná škola, na rozdíl od toho, co dnes vidíme v moderních, všemi školními pomůckami vybavených školních zařízeních.

fotografie z mikro muzea na Žitkově

fotografie z mikro muzea na Žitkové

Ale i učitel to nemíval na Kopanicích jednoduché.

Potýkal se s velmi nepravidelnou školní docházkou, nedostatkem školních pomůcek a učební nepřípraveností žáků.

Málokdo z rodičů totiž děti k řádné přípravě do školy vedl.

Děti musely v první řadě pomáhat s hospodářskými pracemi, takže málokteré z nich chodilo do školy v době žní.

Po návratu ze školy si dítě sice muselo plnit úkoly, ale brzy nato bylo znovu přivoláváno do práce.

Teprve večer si v jizbě děti znovu přeříkávaly potřebné učivo a dodělávaly úkoly na druhý den.

Pokud bylo v létě teplo a slunečno, tak bylo možné se učit či číst venku na lavičce, kde panoval klid, kde jen ptáci švitořili.

Ale romantika musela na Důžníkách stranou.

Nekonečná byla práce, pořád bylo co dělat.

Dospělí dřeli do úmoru na svém pozemku, v lese, nebo připravovali dřevo na otop v zimním období.

Hlavně pěstování plodin vyžadovalo značného sebezapření, půda byla totiž jílovitého typu, a tudíž obtížně obdělavatelná.

Na svazích musela být na jaře rozorávána pouze mělce, aby nedocházelo k jejímu odplavení.

Po její přípravě se selo.

Běžné bylo na Důžnicích ruční setí z plachty. Většinou se selo žito, brambory, hrách, čočka a řepa.

Poměrně dobře se dařilo i ovoci, sklízela se jablka, ořechy, rovněž pak švestky, ty se sušily ve velkém.

Buď se konzumovaly doma, anebo se odnášely na trh.

Rovněž výroba povidel byla běžná, avšak ne každý z osadníků měl k jejich výrobě k dispozici potřebné nářadí.

Ten v tomto ohledu movitější pak pozval k vaření povidel své sousedy.

Většinu pozemků zaujímal pastvina, na které se popásaly kravky. Louky se kromě vypásání také kosily.

Hodně práce bylo při sklizni políček osetých obilninami. Sklízelo se pomocí srpů, lépe pak kosou s hrablicí.

Ty se musely k tomu účelu řádně připravit, před sečením řádně naklepat. Tu práci ale mohl dělat jen zkušený sekáč.

Zpravidla to býval otec, nezkušený by na kose nadělal plno zubů. Se sečením se začínalo již brzy zrána.

Tak jako při žních si sousedé a příbuzní z okolí i při senoseči vzájemně vypomáhali. Usušené seno se stavělo do vysokých kop poblíž chalupy.

Při sečení si sekáči prozpěvovali a bavili se navzájem. Kosu odkládali při svačině a obědech, jídlo jim přinášely ženy nebo děti.

Pak sekáči pokračovali v práci.

Za sekáčem šla žena, která posečené odebrala srpem, pokládala posečené obilí na předem připravená povřísla a vázala do snopů.

Vázání bylo odpovědnou prací, protože snopy musely být při nakládání na vůz napichovány vidlemi.

Svázané snopy se stavěly do panáků a v nich se nechávaly několik dnů proschnout.

To však bylo rizikové za vlhkých dnů, hrozilo totiž, že zrna by mohla začít klíčit, obilí by tím porostlo a úroda znehodnotila.

Po proschnutí se snopy svážely kravským potahem do stodoly. Na poli se v době žní scházela celá rodina.

Strniště se muselo po sklizni ještě pohrabat hráběmi, aby se sebraly popadané klásky. To byla často práce pro děti.

Na strniště se někdy vyhnaly ještě husy, aby vyzobávaly odpadané zrní.

Obilí se zprvu mlátilo cepem, později pak jednoduchými mlátičkami využívajícími síly tažných zvířat, která se zapřahala do žentouru.

Volci chodili v kruhu a pohyb se přenášel převody na mlátičku. Mlátilo se pochopitelně jen u majitele stroje.

Pak se ještě muselo očistit zrno od plev.

Ty pak posloužily jako krmivo pro dobytek, ale používaly se i pro zpevnění hliněných podlah, anebo s hlínou a kravinci k utěsnění spár ve stodolách.

Sláma se pak užila k vycpávání slavníků či jako stelivo pro dobytek. Stejně tak obdělávání nevelkých pozemků bylo na Kopanicích, potažmo v Důžnicích velmi náročné.

I přes uváděnou usilovnou práci jídla nebyvalo nazbyt.

Osadníci si museli vystačit s velmi jednoduchou stravou, vesměs se jednalo o obilné placky, brambory, zelí, luštěniny a mléko.

Strava tedy bývala jednotvárná, nebylo totiž mnoho na výběr, a to z důvodu nedostatku surovin.

Pokud ale v domě bylo ten který rok dostatek zelí a brambor, osadníci se velkého hladu příliš neobávali.

Maso se v jejich kuchyni vyskytovalo pouze výjimečně, a to zpravidla jen v případech, kdy bylo nutno porazit nemocné zvíře.

Anebo získané lovem.

Pytlačili, lovili zajíce, srny, sem tam se jim podařil i úlovek divočáka. Ale i tak byl jejich život v takových poměrech těžký od úsvitu až do soumraku.

Pili vodu, kterou získávali z nedalekých pramenů, vyvěrajících ze sva-
hu. K nim přidělávali žlaby pro její snadnější jímání.

Jak již bylo uvedeno, základem jejich stravy byly placky, brambory
a nejrůznější zeleninové polévky.

Z nich se nejčastěji jedla takzvaná kapustnica. Byla to vlastně voda,
která se sebrala z bečky s kysaným zelím a uvařila.

Podávala se s vařenými bramborami, šiškami z mouky, nebo se k ní
přikusovaly placky či chleba.

Ty si osadníci pekli z mouky namleté v mlýnci.

Vymletá mouka obsahovala téměř celé zrno i s klíčkem, takže pa-
radoxně byla ve srovnání se současnými, příliš vymletými moukami,
zdravější.

Žitný chléb z takové mouky byl tmavší.

Pokud se z takové mouky udělala placka, ta se rozlámala, polila hor-
kým mlékem a zasypala mákem.

Nejmenší děti mívaly k jídlu kaše a zpočátku ředěné kravské mléko.
Teprve postupně přecházely na klasické kopaničářské pokrmy, sušené
ovoce a chleba.

Ten se pekl, jak výše uvedeno, doma v peci, přičemž se tohoto procesu
týkaly četné pověry. Nesměl nikdy spadnout na zem, pokud se tak stalo,
musel být políben a pofoukán.

Bylo důležité ho nepoložit na stůl zaoblenou stranou dolů. Byl uklá-
dán zabalen v bílé plachetce.

Před každým ukrojením se musel na ploché straně požehnat a dávalo
se pozor, aby se krájel rovně.

Kupovaný chléb jedli jen po větších nákupech ve městě, nebo jej do-
stávali za odvedenou práci.

Jídlo se nejčastěji upravovalo vařením.

Doba jeho podávání byla různá, v závislosti na roční době a zeměděl-
ské činnosti, zpravidla se jedlo jen dvakrát denně, vydatnější strava pak
byla o žních.

Čeho bylo ale dost, tak to byla kořalka.

Pila se doma pálená ovocná kořalka nebo levné lihoviny průmyslové produkce. Pálené, jak se kořalce také říkalo, bylo považované i za lék na všechno, a dokonce i nezbytnou součást denní stravy.

Alkohol se totiž podával i k jídlu běžně, v některých rodinách i ke snídani.

Pilo se nejen den co den, samozřejmě více při nejrůznějších oslavách, ale také téměř při každé nemoci.

Uvádí se, že se nejednou stávalo, že než aby k nemocnému přivolali doktora, tak mu raději osadníci zvyšovali dávky páleného.

Že taková „lčba“ nemocnému zpravidla nepomohla, není třeba více rozvádět. Špatné životní podmínky a nedostatečné hmotné zajištění rodin se také výrazně podepisovaly na rodinném životě, myšlení i v povaze osadníků.

Problémové bylo jistě i jejich nedostatečné vzdělání, méně vzdělaných bylo zejména mezi dospělými v předválečné době hodně.

Velkým problémem byla na Dúžnikách doprava.

Vzhledem k odlehlosti osady a neexistenci zpevněných cest byla návštěva i těch nejbližších okolních sídel velmi náročná a to v závislosti na počasí.

V zimě někdy přímo nemožná.

Pokud bylo třeba něco vyřídit ve větší obci, třeba za prodejem a následným nákupem, museli se osadníci vydávat na dlouhou cestu.

Ta nejednou činila až 20 km s výškovým převýšením více než 500 m.

Například taková cesta do Melčic, do Chocholné nebo na Moravu trvala s návratem někdy i celý den.

Jen výjimečně se lidé mohli svézt nějakým povozem.

Na počasí se nedalo spoléhat, a tak často i za deště a jiné nepohody museli vážit své kroky po rozblácených lesních cestách.

Od jednotlivých stavení vedly pouze úvozové cesty a vyšlapané chodníčky, které se při deštích a v zimě stávaly málo schůdné, což mohlo být zejména při závažnějším onemocnění osudové.

A tak se mnohdy více než na lékaře spoléhalo na bylinky, různé babské rady a četné místní pověry.

V řadě případů se nemocní uchýlovali k návštěvám lidových léčitelek, vyhlášené byly „bohyně“ na Žitkově.

A to i proto, že lidé žijící v krajině izolované od ostatního světa se jen pomalu zbavovali nedůvěry k moderní medicíně.

„Bohyně“ někdy uměla ne-li zahnat, tak alespoň zmírnit i velkou bolest. Využívala znalostí přírody, zejména pak četných léčivých bylin.

Louky jich nabízely celou řadu, ať už to byl podběl, petrklíč, plicník lékařský, hlohový květ, mateřídouška, řepík, kozlík a mnohé další.

Ale ani pomoc těchto lidových léčitelek někdy nestačila, takže nebylo divu, že existovala velká dětská úmrtnost.

Obávané byly zejména závažné infekce včetně smrtící tuberkulózy. Malé děti často umíraly také na dětské nemoci, jako byla spála nebo černý kašel.

Zajímavé však bylo, že běžná nachlazení se mezi nimi příliš nevyskytovala. O různá drobná poranění ovšem nouze nebyla.

Postižení si jich však skoro nevšímalí.

Z medicinského hlediska bylo však pozoruhodné, že lidé netrpěli ve velké míře alergiemi a autoimunitními onemocněními, jak je tomu běžné v dnešní době.

Počet mrtvých nepřevyšoval počet narozených a obyvatel až do první světové války dokonce přibývalo.

Bylo to dáno vysokou porodností. Těhotné ženy se na svůj stav příliš neohlížely a pracovaly až do poslední chvíle v hospodářství.

Rodily tak v podstatě každé dva roky.

V těhotenství, ani bezprostředně po porodu se jim nijak neulevovalo od běžných pracovních povinností.

Rodilo se doma s velkým rizikem a s pomocí porodní babky nebo jen některé sousedky. To ovšem vedlo k větší úmrtnosti novorozenců a někdy také matek. Ženy na druhý den, po uklizení a vyprání prádla ušpiněného během porodu, šly pracovat.

Děti bývaly dlouho kojeny, neboť mateřské mléko bylo často jedinou dostupnou potravou.

Kojící matky si braly děti do trávnice, tedy jakési ošatky, s sebou i tehdy, když odcházely pracovat na pole.

V tom prípade si ošatku uvázaly pomocí dlhého pruhu látky na záda tak, aby měly volné ruce a mohly pracovať.

O dieťa sa matka starala najviac v prvom roči.

Poté sa jí zpravidla narodilo ďalšie dieťa, péče o batole prechádzala na staršie deti. Sotva deti trochu povyrastali, pridělila jim matka nějakou činnosť v domácnosti, ktorou museli vykonávať.

Rodiny tak bývaly veľmi početné, v jednej domácnosti bežne žilo desiat až patnásť osôb. Hlavou rodiny bol muž, ktorý rozdeľoval prácu ženám a deťom.

Protože ale muži často odchádzali za obživou na celé dny mimo domov, zústávala väčšina práce v hospodárstve na ženách.

Ta ne vždy zvládala péču o domácnosť a náležitú výchovu detí, ktoré boli postupne vnímané ako ďalšia levná pracovná sila.

Mladšie deti preto vychovávali staršie súrodenci, ktorí je s sebou brávali na pastvu dobytku.

Pravdepodobne najodľahlejšia bielokarpatská lokalita, ktorú v minulosti obýval človek bola kopanica **Dúžniky**. Prvá doložená písomná zmienka o osade je z roku **1924**, keď **Adam Matejik** s manželkou **Annou** (rod. **Trtkovičovou**) odkúpili od **Alice Dohnánovej** (rod. **Sírovej**) „horu na hore **Dúžník Svinárka Barina Žabokrečká**“ s rozmermi **204 jutár a 1180 siah**.

Osadu so šiestimi domami v čase jej najväčšieho rozkvetu obývali: **Pavol Matejik, Jozef Matejik, Štefan Vráblik, Jozef Matejik II, Štefan Matejik, Ľudovít Struhár a Jozef Breznický** s rodinami. Žilo v nej asi **30 obyvateľov**. Okrem driny pri kľúvaní lesa, obrábaní pôdy a výstavby rodinných domov, sa obyvateľia živilí pálením **dreveného uhlia**, ktoré predávali. Zberali lesné plody a chodili ich predávať za lacný peniaz až do **Trencína**,

manželka Jozefa a Anna Matejková a syn Jozef v strede v zadu manželka Vojtková z N.Boša

väčšinou pešo. Živil sa tiež chovom dobytku a keďže žili v lesoch, aj poľovníctvom. Ich život počas **2. sv. vojny** a zvlášť **SNP** bol úzko spojený s odbojom a pomocou partizánom. V chalupách sa striedali návštevy: partizáni, nemci, rumuni, sovietski vojaci. **Ľudovít rezbár Štefan Matejik z Novej Bošáče** rozpráva z pamäte svojho otca, ako skupinka ôsmich unavených ruských vojakov, si zafahla na lúčke a bez boja počas spánku boli všetci **Nemcami zastrelení**. V čase prenasledovania Židov sa tu skrývali židovskí občania **Petožský z Prahy** a **žena z Piešťan**. Jej meno sa nezachovalo. Známa je tiež **Stachých lúčka**, kde mali nemci zriadený poľný súd. Padlých rumunských a nemeckých vojakov pochovával **Štefan Surovič** v lokalite **Zaržoké**. V inom hromadnom hrobe ležia **12 sovietskych vojakov**. Na vrchole hory sa nachádza **hromadný hrob nemcov**.

Po skončení vojny začala kopanica postupne pustnúť. Prvotné opojenie zo získania väčšieho a lacnejšieho kúsku pôdy bolo postupne otupené horšími životnými podmienkami i vzdialenosťou za nákupmi. Jeden nákup v **Melčiciach**, v **Chocholnej** či na **Morave** trval s cestou jeden celý deň. Nemenej ťažká a namáhavá, najmä v zime, bola denná dochádzka detí do ľudovej školy u **Janegov** v **Ivanovskej doline** vzdialenej **6 km** od osady. Pôvodní obyvatelia starí a mladší **po 2. sv. vojne odchádzali za lepšími podmienkami**. Čas kopanice sa naplnil. Ako **poslední odišli** v **auguste** v roku **1976** **bratia Ján, Pavol a Jozef Matejikovci** na hájenku do **Ivanovskej doliny**.

Anna a Pavlína Matejkové

Dohoreli petrolejové lampy i prestali sa belieť chalupky dole do doliny. Do súčasnosti zostali len dve, ako nemá svedkovia nefahkého kopaničiarskeho života, slúžace rekreačným účelom. Dúžniku sa navrátila jeho pôvodná tvár lesa „**Bielokarpatski horali**“ odišli. Opustili hory. Opustili domovinu, aby ich po čase znova fahalo spať. No už nie natrvalo, len aspoň na chvíľu pobudnúť na starých miestach a zaspomínať si. Patrí im naša úcta a obdiv. I keď život na tejto horskej kopanici sa nezachoval, dnes už len zväčša zrúcaniny svedčia o tom, že aj v týchto náročných podmienkach žili, pracovali a snívali svoj sen naši predkovia i súčasníci a tvorili spolu dejiny nielen obcí **Melčice**, **Lieskové**, **Chocholná**, **Veľčice** ale i **Bielých Karpát**.

Život v těchto místech byl tedy provázen neustálou a namáhavou prací, ale ani ta vždy nestačila na uživení rodiny a zajištění přiměřené životní úrovně.

Hmotná bída a život v odlehlosti měly přirozeně za následek pomalejší civilizační rozvoj osadníků a ovlivnila jejich charakter a povahové rysy.

Takové to tedy tehdy na jednom z hřbetů Bílých Karpat bývalo, byť se jedná o místa plná přírodních krás.

Moravsko-slovenské pomezí je vlastně i v dnešní době ještě místy divočinou, plnou romantiky, zejména turisty vnímanou.

Tu však tehdejší osadníci příliš nevnímali.

Nebyl na ni totiž čas.

Žili stranou civilizace a jejich vymožeností.

Obklopeni rozlehlými lesy, loukami a pastvinami, zelení smrčín i listnatých lesů, ale také hlubokými závějemi, nejednou strádajíc ošlehávání studeným větrem.

V létě je zase v práci zastihovaly nemilosrdné bouře, příválové deště či úmorná vedra, v zimě byli často v osadě uzavřeni sněhovými přívaly.

Sněhu někdy napadalo více jak půl metru. V zimních měsících tak byli zcela odkázáni jen a jen na sebe.

Ale bolestíni to rozhodně nebyli.

Plotů mezi nimi nebylo třeba.

Hranici mezi jejich pozemky jen zhruba vymezovaly volně rostoucí švestky či jiné ovocné stromy.

Nutností pro všechny přítomné tak bylo soužití s okolní přírodou, respektování všech jejich přírodních zákonů.

Holt, byla to jiná doba jak dnes.

Oblečení měli velmi prosté, většinou tkané z lněného nebo konopného vlákna. Přesto si ho ženy šily samy, ostatně na kupované drahé ošacení neměly.

Na nohou osadníci nosili škarpály, děti často v létě chodily bosy.

Mozoly na ploskách jejich nohou jim byly dostatečnou ochranou i proti různým osinám a jehličí.

Na Důžnikách, stejně jako na ostatních Kopanicích, měla každá rodina hodně dětí.

Nejen pro potřebu budoucích pracovních sil, ale také proto, aby si rodiče zajistili pomoc v hospodářství, až budou staří.

Někde rozením dětí život začínal, jinde zase končil.

Kdepak svoz zesnulého, ať už to bylo dítě nebo dospělý, dopravním prostředkem. Ten by se do těchto drsných končin za obtížných klimatických podmínek ani nedostal.

Na lůžku vytvořeném z jedlových větví byl zesnulý svážen do údolí, a teprve odtamtud byl možný jeho odvoz na místo posledního odpočinku.

Hlavně tedy ztížené životní podmínky byly na překážku životu v této nově založené kopaničářské osadě.

Život v těchto místech vyžadoval velkou obětavost a skutečné chlapy i pracovité ženy. Přes uvedené nemalé životní problémy měli i důvody k úsměvům, někdy škodolibým.

Matky občas v převleku strašily děti, jindy zase se zapomnělo chlebové těsto v peci, a co z něho vzniklo, lze si lehce domyslet.

Když muži chodívali do města za nákupy, respektive z něho, občas se „zapomněli“ v hospodě a přišli o nějaký ten den domů později.

Přirozeně si vážili svátků, doprovázených řadou pověr. Dodávaly jim víru v lepší život tam, kde přírodní zákony nejednou byly nad jejich síly.

Těšili se na Vánoce a další svátky v průběhu roku. Bez tradic a pověr s nimi spojenými se nemohli obejít.

Především Vánoce byly toužebně očekávané.

Byla to doba, kdy se krajinou s krátkým dnem a postupujícím šerem stále více začalo prostírat posvátné ticho.

A právě to dotvářelo kolorit Vánoc, nejednou i svou tajuplností. Zejména tam, kde se život celá staletí ubíral podle tradic a zvyklostí.

Když přicházel zimní chlad, osadníci se věnovali ve svých chaloupkách řemeslným pracím, zatímco venku se královna Zima sněhovými fujavicemi ujímala své vlády.

S ubíhajícími hodinami zkrácených dnů se rychle stmívalo a lidé při svíčkách a petrolejkách usedávali k sálajícím kamínkům s praskajícími hořícími poleny.

A počali si mezi sebou, a hlavně dětem, polohlasem vyprávět tajemné, lidská nitra oslovující příběhy, které se přenášely z generace na generaci.

Třeba o příběhu se šťastným koncem z pohraničních hor.

Příkladem o Aničce z Kopanic.

Všichni v potemnělé místnosti se při vyprávění o ní stávali posluchači melodramatu, při kterém se nejednomu z dítek dech zastavoval, a slza do oka vetkávala.

Děni příběhu se podle vyprávějící odehrávalo v jinak krásném kraji, ve kterém však byl lidský život vždy vystavován neustálému ohrožení, nejednou proto předčasně i končil.

Mnohé dítě se za těch dávných časů stávalo polo či úplnou sirotou, podobně jako děvčátko na počátku vyprávění.

Přetěžce neslo svůj osud.

A tak nebylo možné nemít soucit s usínající dívkou při jejím vzpomínání na zesnulou maminku, ale i na otce, který odešel, jak bývalo zvykem v tomto kraji, za prací do světa.

Tklivé byly její prosby, pronášené tenkým hláskem, k mamince na nebesích, aby jí milovaného tatínka navrátila.

Působivé pak byla část vyprávění, ve kterém se v navyšující bělostné záři a náhle neklidném plamínku svíčky dívčíným očím maminka skutečně zjevila.

Přisedla na pelest lůžka, pohladila děvče po vlasech a po společné modlitbě jí slíbila, že se tatínek vrátí.

Takový příběh musel každého z naslouchajících, zejména pak děti, tak říkaje, plně chytit za srdce.

Stejně jako závěr z dojemného loučení matky s dcerou a jejího mystického vzdalování, symbolizovaným zhasínáním plamínku.

Podle očekávání se přání dívky zanedlouho splnilo, klika dveří se pohnula, ty se pootevřely a v nich se otec k její nelíbené radosti objevil.

Vězme, že právě takové příběhy držely v tehdejších nelehkých dobách v chudobě strádající v naději, že se může leccos osudového změnit k lepšímu!

A v jejich podání byla podmanivě zachycována nejenom nálada zimního času, ale i přání zdraví, štěstí, božího požehnání a hojnosti.

Ale nejenom Vánoce, rovněž svatba patřila k radostným oslavám a veselému povyražení z jinak trudného života.

Slavila se za hojné účasti příbuzných i sousedů.

Cílem každé dívky i na Důžnicích bylo vdát se, jelikož pouze manželství jim mohlo poskytnout lepší postavení a míru seberealizace.

Ne vždy tomu ale bylo tak, neboť v manželství nejednou docházelo k násilí na ženě či dětech ze strany agresivně založeného muže, často ovlivněného alkoholem.

Ženám pak nezbývalo, než nést svůj osud bez možnosti si někomu stěžovat.

Snad nejsvízelnější doba pro osadníky nastala koncem druhé světové války. Fronta se na dlouhé týdny zastavila na úpatí Bílých Karpat, tedy i v těchto končinách.

Přicházející Rudé armádě se v hustých lesích postavila na odpor německá vojska.

Němci zaujali silné obranné pozice nad osadou na vrcholu hory. Byly to týdny vyplněné strachem a bezprostřední obavou o život.

V chalupách se střídaly návštěvy: partyzáni, Němci, Rumuni, sovětsí vojáci.

Lidový dřevorezbař Štefan Matejčík z Novej Bošáce uvedl na základě vzpomínek svého otce, jak skupinka osmi unavených ruských vojáků zalehla k odpočinku a byla v době spánku postřílena Němci.

V jiný den zase jeden minometný granát proletěl střechou jednoho ze stavení a zůstal zabodnutý ve střešním trámu, aniž vybuchl.

V tomto domě přebývali nejenom starší lidé, ale také ženy a děti z důžnické kopanice, takže hrozila strašná tragédie. Dodatečnou explozí, například při nevhodném zacházení, mohla výbušnina zahubit všechny přítomné, muže, ženy i děti.

Ale i v takových dramatických chvílích se objevily záblesky lidství.

Ruský voják se postaral bez ohledu na obrovské riziko o odstranění nevybuchlého granátu, který uvízl v trámovém stavení.

Na druhé straně německý voják rakouského původu odmítl darované mu mléko s tím, že ho potřebují více děti.

Co k tomu dodat?

V osadě měli partyzáni umístěný lazaret a vysílačku.

Údajně podle vzpomínek pamětníka na Důžnicích působila i výzvědná zpravodajská skupina.

Vysílačku obsluhovala ruská žena jménem Maruša.

Ukrývali se zde i židovští občané.

Na jedné z louček zase měli Němci zřízený polní soud. Nebylo tedy divu, že na těchto kopanicích bylo přemnoho válečných obětí.

Spolu s pohřbenými těly tam dlouho zůstávala i munice po padlých vojácích. V jednom hromadném hrobě je uloženo dvanáct sovětských vojáků.

Na vrcholu hory se taktéž nachází hromadný hrob Němců. Ne vždy byla po válce ve všech těchto místech provedena exhumace těl padlých.

I v blízkosti osady se odehrávaly pohnuté válečné události.

V nejtěžších dnech došlo i k několikadenní evakuaci obyvatel osady do blízké obce.

Letecké katastrofy na slovensko-moravském pohraničí totiž během II. světové války nebyly ničím výjimečným.

Nad Bílými Karpaty se v srpnu 1944 odehrála letecká bitva mezi německými a americkými letadly.

Byla sestřelena řada letadel, přičemž zahynuly desítky letců. Památníky jsou rozesety na kopanicích, jak na naší, tak na slovenské straně hranic.

Vzpomíná se koncem války i na pád rumunského bombardovacího letadla se čtyřčlennou posádkou cca 400 m jižně od kóty Důžnik 807 m n. m.

Aktivisté ze skupiny Naše Zabudišová tuto událost lidem přiblížili osazením informačního panelu při lesní cestě i postavením dřevěného kříže na místě tragédie, ke kterému koncem dubna pořádají pravidelnou vycházku.

Stopy po válečných událostech byly ještě dlouho v krajině pozorovatelné. Jen velmi pomalu se život navracel do běžných „kolejí“.

Ale život musel jít dál.

Znovu bylo třeba obnovit boji narušená stavení a na pozemcích zasít osivo. Ne ale všichni tuto náročnou dobu vydrželi.

Zejména mladší z osadníků po válce odcházeli za mnohem lepšími životními podmínkami do okolních dolin.

Tim se čas důžnických kopanic postupně naplnil. Důžníkáři se postupně rozptýlili po okolních dědinách.

Jako poslední odešli z těchto míst v srpnu v roce 1976 bratři Ján, Pavol a Jozef Matejíkovci a to na hájenku do Ivanovskej doliny.

Dohořely plamínky petrolejových lamp a přestala se bít stavení.

Do současnosti zůstala jen dvě rekonstruovaná stavení, coby svědkové tehdejší doby.

Dnes už slouží jenom jako rekreační objekty.

Z ovocných dřevin zde kromě mohutných ořešáků nezůstalo téměř nic, až na ojedinělou oskeruši a hrušeň.

Raritním pozůstatkem uplynulé doby zůstala však sušárna, byť už časem hodně narušená, ovoce.

Opuštěné pozemky znovu zarostly běžnými dřevinami. Důžniku se tak navrátila jeho původní tvář lesa.

Důžničáři sice opustili domovinu, ale po čase je to znovu táhlo zpátky. Alespoň na chvíli se pozastavit na starých místech a zavzpomínat.

A tak koncem června se na těchto místech opět shromažďují ti, jejichž předkové desítky let kultivovali zdejší krajinu.

Život se tedy na této kopanici nezachoval, přesto nevelká torsa staveb svědčí o tom, že i v těch náročných podmínkách zde kdysi žili, pracovali a snili ti, co spolu vytvářeli dějiny Bílých Karpat.

Tato publikace má být tedy i poctou všem těm, kteří zde dokázali žít i za nepříznivých horopisných i klimatických podmínek, a tím se přičinili o charakteristickou podobu tohoto překrásného koutu Bílých Karpat.

Na horu Důžnik turisty dovede modrá turistická značka vycházející od rozcestníku na československé státní hranici mezi obcí Vyškovec a osadou Kykula nebo z obce Melčice-Lieskové.

Turisté z Trenčína se postarali o osazení informačního panelu na vrcholu Důžniku při příležitosti 90. výročí první písemné zmínky o osadě.

Spolek Trenčan také stojí u zrodu hvězdicového výstupu tzv. Brodící boty na Důžnik, konajícího se v prvním únorovém víkendu.

Vrchol hory je v současnosti zalesněný, a tak návštěvníci přicházejí o zážitek z výhledu.

V minulosti na něm údajně stála rozhledna.

Po dlouhých desetiletích by její opětovné vybudování na jednom z nejvyšších vrcholů Bílých Karpat, s předpokládaným nádherným kruhovým rozhledem, by s radostí uvítali všichni vyznavači pěší a lyžařsko-běžecké turistiky z obou stran Slovensko-české státní hranice.

A přešel čas...

O Důžnikách, zaniklé kopaničářské osadě, bylo již napsáno několik stránek. Konkrétně jsou v kronikách obcí, ale i na Internetu.

Jak ale v současnosti vypadají místa, kde desítky let žili osadníci, to jsem se pokusil zjistit vlastním výzkumem.

Učinil jsem tak symbolicky na Velikonoční neděli.

Autobusem jsem se nechal vyvézt na vyškoveckou Hribovňu, tedy poslední autobusovou zastávku.

Z ní vyrazil ke slovenské hranici.

Je to jen pár set metrů.

Zprvu jsem šel po rovince, následně pak začal stoupat hlubokou úvozovou cestou na známou Kykulu.

Provázelo mě slunečné jarní počasí, ale trochu foukalo.

Prošel jsem kolem známých polosamot na Kykule, a vzápětí stanul přímo na jejím poloobnaženém vrcholu.

Zde jsem se nějakou chvíli zdržel, neboť jsem se hodlal pokochat nádhernými výhledy do většiny světových stran.

Coby kamenem dohodil, byla severním směrem vidět Chata na Vyškovci, pod ní pak známá zvonička s vyškovskými kopanicemi vůkol.

Na východě o sobě dávala vědět Žítková, ještě dále skalnatý Vršatec, na severozápadě se tyčil Velký Lopeník, na jihovýchodě mu výškově konkuroval Povážský Inovec.

Očima jsem vyhlížel i Beskydy, ale zase tak vynikající výhled nebyl.

Po nabažení se vrcholů jsem rázně vykročil do cíle své cesty – zaniklé osady Důžniky. Stačilo se jenom držet modré.

Cesta vedla po hřebeni s malým převýšením, byla zcela proschlá, holt nepršelo snad celý měsíc.

Přemýšlel jsem, tak tudy chodili lidé včetně dětí s nasbíranými plody, ale i na nákupy dlouhé kilometry.

Cestou necestou, v horku, ale i zimě, za sucha, ale i v době dešťů.

Sotva asi vnímali letité buky po stranách cesty, které zde nepochybně rostly již na začátku minulého století.

Mé myšlenky soupeřily s pohledy na krásné okolí, které bylo vzhledově v souladu s nastupujícím jarem.

V lesních prolukách východním směrem se mým očím opět nabídl krásné výhledy na okolní vrchy.

Zejména strmější vápencová bradla o sobě dávala vědět. V dáli byl znovu snadno rozpoznatelný Povážský Inovec.

Listí na stromech nebylo koncem dubna až tolik, ale to, které již bylo, se chlubilo nádhernou světle zelenou barvou.

Pyšnily se jím jak habry, tak i javory.

Uplynula hodina vcelku pohodlné chůze a já stanul na vrcholu Dúžniků. Porozhlédl jsem se, ale hned započal s focením informační tabule s rodinnými fotkami.

Tedy těch, kteří tato místa v minulém století dočasně obývali.

Na uvedeném místě jsem měl sjednanou schůzku s panem Jaškom z Melčic, jehož strýc v osadě Důžniky bydlel.

Ten tam ale ve smlouvenou hodinu ještě nebyl, a tak jsem se zatím sám vydal na Barošovou, lokalitu, kde počátkem minulého století začali žít první osadníci.

Z modré jsem musel odbočit málo znatelnou lesní cestou k uvedenému místu. Po pravé straně mé chůze se mně otevřel pohled na stráň, která kdysi byla nepochybně využívána jako louka nebo pastvina.

V současnosti je zarostlá mladým lesem, jestli náletovými dřevinami, nebo uměle vysazenými, nedokázal jsem posoudit.

Asi po 150 metrech chůze jsem si všiml uměle vytvořené, mírně zvlněné rovinky s pamětním kamenem.

Ano, byl jsem si v tu chvíli jistý, v tomto prostoru se kdysi prostíralo stavení pana Štefana Matejíka.

Nic ale až tak pozoruhodného jsem nezaznamenal.

Jen terén, porostlý mladými kapradinami, který lemovalo několik mladých buků. Tak tady žili desítky let lidé bez větších vlivů lidské civilizace.

Zde pracovali, vychovávali děti, veselili se, anebo řešili větší či menší problémy. Hora se jim na dlouhá léta stala domovem.

Nedalo mně to, a začal jsem pátrat po výraznějších známkách v minulém století tam existující civilizace.

Po chvilce hledání jsem uviděl stupňovitě uspořádané dva kameny.

Pod horním z nich byl otvor, který pokračoval v kamenném žlabu. Asi tu byl pramen, napadlo mě.

Ten ale nyní, v době panujícího dlouhodobého sucha, byl zcela vyschlý. Žlab jsem očistil od mechů, byl evidentně kýmisi opracovaný.

Neměli to tedy Matející ke zdroji vody daleko.

A pokud už tehdy pramen občas vyschl, tak pár desítek metrů dál se nacházela studna souseda.

V nevelké vzdálenosti od pramene jsem objevil mokřinu, takže nedostatkem vody asi osadníci netrpěli.

No a konec konců, 150 metrů níže v údolí teče a tekl potůček. Možná někdy naopak mívali vody vzhledem k nadmořské výšce osady i nadměrně. Jelikož se ale tato rozprostírala vysoko ve stráni, povodně jim určitě nehrozily.

Pokračoval jsem v pátrání dál.

S námahou jsem překračoval větve či mohutné kmeny, občas uklouzl a ztrácel tím rovnováhu s rizikem pádu.

Musel jsem se proto přidržovat na blízkou stojících mladých stromů. Ty ale v těchto místech téměř před sto lety určitě nerostly.

Je až neuvěřitelné, jak se po několika desítkách let změnila místa lidmi kdysi obývaná. S jakou rychlostí se v nich příroda opět ujímá vlády.

Oči jsem měl i nadále na „stopkách“, a tu jsem spatřil další, původně lidské dílo. Pár metrů od okraje zvlněné plošinky mě svým vzhledem zaujalo několik do řádku uspořádaných kamenů, pokrytých silnou vrstvou mechů.

Patrně zbytek stavení, to jsem si byl jistý.

Ano, ale čím konkrétně tento útvar původně byl, blesklo mně hlavou? Jizbou nebo stodolou?

A kde ty placaté kmeny, nutné ke stavbě, vlastně osadníci brali?

Jistě si je nenosili z doliny.

Spíše, když upravovali terén, tak vybírali ty vhodnější ke stavbě.

Ostatní odnášeli k cestě, kde na několika místech byly při mém pobytu na vrcholu vidět velké hromady drobnějších kamenů, již ale překryté mechem a zarostlé býlím.

Znovu jsem se nechal unášet svou představivostí.

Jak muži, možná ženy i děti nosili vybrané kameny do místa stavby, aby je tam s velkou pečlivostí na sebe ukládali.

A to tak, aby tyto jen svou vlastní vahou držely při sobě. Zamazávali mezery mezi nimi alespoň hlínou či jiným materiálem, ptal jsem se v duchu?

Určitě.

Ale po hlíně ani stopa, byla nejspíše po desítkách let dešti vymyta. A jak dlouho jim taková stavba trvala, další otázku jsem si položil?

Asi několik dnů, možná i týdnů, zatím co museli přežívat v dočasných útulcích, tedy v nuzných chýších.

Tedy podobně, jak je to běžné v rozvojovém světě.

Slyšel jsem od jedné paní z Hrozenkovska, že pamětníci či jejich potomci neradi o těchto začátcích osidlování mluví, prý se tak trochu i stydí.

Ale proč?

Bylo snad hanbou, že neměli dostatečné jmění a remeslnou zručnost na postavení něčeho daleko bytelnějšího?

Sestupoval jsem dále šikmo dolů svahem, asi tak dvacet metrů. A našel místo bývalého stavení jiného osadníka, a sice Jána Stacha.

Už podle jména na kameni o tom nebylo pochyb. Na místě samotném však byly viditelné jen nevelké zbytky zdiva a k mému překvapení i kus plechu.

A o kousíček dál ve změti větví zase cosi vyčnívalo z půdy. Očistil jsem objekt od mechu a spatřil kus masivního železa, co by snad mohlo být částí žentouru, tedy zařízení na mlácení obilí či řezání slámy.

O chvílku později jsem z půdy tahal něco podobného, ale v tomto případě se ani nepokusil o identifikaci.

Jedna záhada za druhou.

A o pár metrů dál jsem našel útvar připomínající studnu. Ano, co jiného by to mohlo být? Objekt kruhového průřezu, vyložený ve svých stěnách kameny různé velikosti, ale šikově tak, aby na sebe dobře nasadily. Byla ale vyschlá, jak jinak v letošním létě.

Okolní terén byl značně nepřehledný, v podstatě pralesního charakteru, obtížně jsem jím procházel.

V duchu jsem si opět kladl otázku, jak tady mohli žít lidé?

A zejména v zimním období.

A co dělali, když jim voda ve studni zamrzla?

Vysekávali v ledu otvor?

A co když jim studna promrzla až na dno? Asi roztápěli led nebo sníh pro potřebu vaření, nic jiného mě nenapadlo.

Překročil jsem s obtížemi několik mohutných padlých kmenů a začal pomalu stoupat k cestě, kterou jsem k Barošově přicházel.

Posléze našel přímo u cesty i místo třetího bývalého stavení, a sice Jána Trtkoviče, přičemž konstatoval, stejně jako v případě prvního nálezu, jen málo pozměněný terén bez větších civilizačních stop.

Po průzkumu lokality Barošová jsem se vrátil na vrchol Důžniku. Ten není vzhledově až tak výraznou kótou.

Je zcela zarostlý mladým lesem, z jedné strany listnatým, z druhé jehličnatým, evidentně dodatečně vysazeným.

Dominuje na něm svým vzhledem rozcestník, natřený podobně jako poblíž lavička žlutou barvou.

Turistu rozcestník asi zaujme jako první, přicházejícího však upoutá i informační tabule, uvádějící zajímavé údaje o bývalých obyvatelích této lokality.

Ale i jinak má tato kóta pohnutou historii.

Pár metrů od vrcholu údajně byl, anebo ještě je, hromadný hrob padlých vojáků. Pozorné oko odhalí v tomto místě i několik jam, těžko říci, za jakým účelem byly vykopány.

Exhumacemi?

Kdo ví?

To už ale po lesní cestě od slovenských Melčic gazikem přijížděl pan Jaško.

Následovalo vzájemné seznámení a pak jsme se již společně vydali do další lokality, a sice k Důžníkům.

Ale ještě dříve mně o několik set metrů dál v lese pan Jaško ukázal místo, kde byl za války pohřben partyzán.

Byla to jen zpola zasypaná jáma s opodál ležícím kamenem a křížkem na něm. Následně jsme sjeli do místa bývalé osady, ležící jen necelého půl kilometru jižněji od Barošové.

Privítala nás pěkně vyhlízející, jarní zelení okrášlená loučka s renovovanými staveními.

Můj průvodce mně na ní ukázal mimo jiné zbytky stroje, který patrně sloužil k orbě.

Nedalo mně to, abych v místech zachovalých stavení nenahlédl do jejich bývalé síně neboli pitvoru. V minulosti se v něm nacházelo běžné rolnické nářadí, motyky, vidle, hrábě, někdy i hospodářská zvířata.

Po bytelném žebří jsem vystoupal nahoru, abych se podíval na bývalé nadizbí. Ale byl jsem poněkud zklamán.

Uviděl jsem jen rozsáhlý, poloprázdný půdní prostor s novým krovem nad ním.

Vyšel jsem ven, aby mě svým chatrným vzhledem upoutala i tehdejší sušárna ovoce, na které se neúprosně podepsal zub času.

Lepší dojem ve mně zanechala studna, tentokrát s vodou, ve které si lebedila žába.

A pak jsme se vydali svaahem k dalším původním stavením. Terén byl už téměř neschůdný, sotva jsem chůzí stačil svému podstatně mladšímu průvodci.

Museli jsme přelézat kmeny sražené stářími anebo vichřicemi.

Klouzal jsem po loňském listí, pokud bych se občas nezachytil větví, tak bych byl na zemi na to tata.

Sám bych zbytky stavení asi nenašel, byla skryta v nepřehledném terénu, často zahalena do hustého porostu.

V podstatě se jednalo pouze o prostorné jámy olemované hliněnými valy, které byly evidentně zbytky původních, jilem nabíjených stěn.

Jim poblíž bylo k nalezení i mokřisko, rozryté divočáky. Ti zde měli a mají po odchodu osadníků prě.

Ve svahu nedaleko od bývalého stavení byla patrna dlouho nepoužívaná cesta, napolo zavátá loňským listím.

Ve své době jistě dobře sloužila původnímu účelu, vracel se po ní z pastvy dobytek, s kosou na rameni chodili lidé.

Tolik má představa.

V současnosti nikde nezačíná, nikam nevede...

A proč také?

Jen místy se u bývalých stavení uchovala torsa původních kamenných zdí. Byl to zvláštní na ně pohled, tak trochu i smutný.

V jakým poměrech tu zde desítky let přežívali lidé? A navíc s dětmi, no prostě něco neuvěřitelného.

A to v době, kde v dolínách o pár kilometrů dál již stála sídliště, po ulicích jezdila auta, kde lidé chodili do divadel a měli slušnou životní úroveň.

A tady?

Můj průvodce mně u jednoho torsa naznačil, že v tomto místě ukrýval i významný partyzánský velitel.

Pohodlí jistě neměl, ale tak vysoko v hoře bylo pro něho i jeho spolubojovníky relativně bezpečno.

Po pár desítkách metrů našeho dalšího klopýtání následovaly další nálezy původních stavení, ať už jizeb či stodol.

Opakuji, často jen v podobě jam s hliněnými valy po stranách. V jejich okolí jsem registroval přestárlé stromy, hlavně třešně.

Některé z nich jsou již ale jen vzpomínkami, padly věkem.

Jistě dávaly úrodu před těmi padesáti nebo sedmdesáti lety, není však vyloučeno, že na dosud stojících dozrávaly plody ještě dlouho po opuštění sídla. Určitě si na nich pochutnávalo ptactvo, po opadu pak zvěř.

Jedinou, poměrně zachovalou zídku jsem spatřil na místě bývalé stodoly.

Všude kolem ní se opět vyskytoval hustý stromový porost, který zde vyrůstal až po opuštění osady.

Připadal jsem si v těch chvílích průzkumu jako novodobý archeolog. Doba kamenná, a přece jen přes necelé století stará.

Zvláštní pocit.

Můj průvodce mně dával na vědomí, že kolem zde existujících stavení se tehdy nacházely pastviny, louky, ba i orná půda.

Ovšem v mé mysli při pohledu na odkrytý půdní profil spíše převládá názor, že horší podmínky pro zemědělství asi nemohou existovat.

Samý jíl a kamení.

Jak domorodci mohli takovou půdu obdělávat, suď Bůh. Ale možná v mnou pozorovaných místech byla jenom pastvina.

Postupně jsme se vraceli k původním dvěma, v současnosti velmi dobře udržovaným stavením.

Údajně se v nich dá dokonce přenocovat.

Koncem června se u nich scházejí potomci osadníků, aby si na své předky nostalgicky zavzpomínali a společně zazpívali.

Planinku se zídkami, dodatečně stavěnými, dosud oživují statné ořešáky. Dva z nich jsou stromovými velikány.

Jenom jsem se v duchu podivil, že ve výšce 700 metrů nad mořem roste takové krásné exempláře.

Z třetího jedince zůstal jen masivní pahýl, na kterém si to trůnil chořoš, jednalo se o trsnatý, žlutě zbarvený sírovec.

Při úpatí jednoho z ořešáků visela malá kamínka. Snad by se v nich dalo po zbavení rezu i zatopit...Tady lidé zcela určitě nepřemýšleli o spotřebě plynu či ceně elektřiny.

Do nedaleké kamenné zídky začal zalézat macatý had.

Zpočátku jsem se lekl, ale hned si uvědomil, že v Bílých Karpatech se zmije nejspíš nenalézá, i když se názory v tomto směru různí.

Zmije to není, prohlásil jsem suverénně.

Můj průvodce se na mě nechápavě podíval.

„No vretenica,“ poopravil jsem se. Byli jsme přece na Slovensku, byť jenom 4 km za hranicí.

Usmál se.

Šlo tedy o užovku.

Ale jakou? Na obojkovou byla moc při těle.

Za hlavou měla sice nezřetelné žluté skvrny, ale mláďata stromové je mají rovněž. Takže to byla stromová, i když zalézala, jak již uvedeno, do zídky.

Ale nespěchala, naši přítomnost zřejmě nepovažovala až za tak důležitou. Jednalo se tedy o mláďe užovky stromové.

Nastal ale čas k návratu na hřebenovou lesní cestu. Pan Jaško mě na ni svým gazíkem vyvezl a pak ještě o pár set metrů doprovázel dál.

Pak nastalo loučení s mým průvodcem, událo se mým velkým poděkováním a já kráčel lesní prosluněnou a klikatící se cestou k místu, kde se za druhé světové války zřítilo rumunské letadlo.

Netrvalo dlouho a záhy jsem uviděl na kraji lesa pamětní tabuli.

Přečetl jsem si na ní příslušné informace, údajně bylo letadlo sestřeleno protiletadlovou obranou vlastními lidmi, přičemž všichni čtyři letci při pádu letadla zahynuli.

Válka nezná slitování.

Koncem dubna se na tomto místě shromažďují občané přilehlých obcí a uctívají památku padlých.

Místo nárazu letadla na zem se však dá nalézt v podobě obrovské jámy o dobrých 50 metrů výše po svahu.

Po nárazu letadla došlo k výbuchu bomb, lidé ten třesk údajně slyšeli z mnoha kilometrové vzdálenosti.

Po obhlédnutí místa jsem vystoupal asi 300 metrů řídkým lesem opět k modré na hřebeni a po ní hodinku pohodově šel směrem k Vyškovci.

Ve stejnojmenné chatě bylo narváno. Česnečku už neměli, ale byl mně nabídnut hovězí vývar.

Odolat jsem nemohl.

Po jeho konzumaci jsem vyšel do venkovní části restaurace.

Jeden z přítomných turistů se mě otázel, jestli ty zasněžené hory na severovýchodě jsou Velký Kriváň.

Prisvědčil jsem a začal odborně popisovat i ostatní kopce.

Myslím, že by restauratér měl uvažovat o umístění rozhledové tabule na terasu, jak bývá zvykem na rozhlednách, neboť výhled od Chaty na Vyškovci je za vhodných klimatických podmínek vynikající.

Mé nohy tedy dostaly tuctem kilometrů složitým terénem v průběhu celého dne zabrat, ale celodenní zážitky v příhraniční oblasti byly převeliké.

Imponovala mně především ta předpokládaná fyzická i psychická odolnost lidí, žijících na Barošové a Důžníkách.

Vnímané se ale nedá jen tak popsat.

Vidět místa zaniklé osady a předem se seznámit s předpokládaným životem lidí v ní, to se musí obeznámit každý sám!

Obsah

Po stopách zaniklé osady	5
Pamětník Důžníků	7
A přešel čas... ..	46

Jaromír Slavíček
DŮŽNIKY

Autorské právo © Jaromír Slavíček 2019

slavicek.tenis@seznam.cz

Fotografie © Jaromír Slavíček 2019

Vydal ELTISK, vydavatelství a nakladatelství

Mariánské náměstí 63, 688 01 Uherský Brod

www.eltisk.cz vydavatelstvi@eltisk.cz

Sazba a tisk ELTISK, s.r.o.

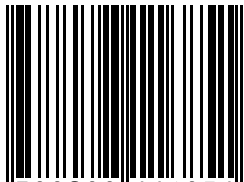
1. vydání

Všechna práva vyhrazena. Tato kniha a ani její části nesmí být rozmnožována tiskem, fotokopíemi, počítačovými datovými soubory, ani jiným způsobem bez předchozího svolení nakladatelství.

ISBN 978-80-88116-85-1

ISBN 978-80-88116-85-1

9 788088 116851